

Dějiny jsou svědky časů, světlem pravdy, živou pamětí, učitelkou života a poslem minulosti.

Tento Ciceronův citát nemůžete přehlédnout, vstoupíte-li do budovy Národního archivu v Praze. Je uložen na mramorové podlaže pod skleněnou deskou spolu se základním kamenem.

V regálech Národního archivu je ukryto více než sto čtrnáct kilometrů archiválií. Každý rok přibývá téměř kilometr dalších písemností. Jak se sem archiválie v takovém množství dostávají a jak se v nich archiváři vyznají? Právě tuto otázku spolu s několika dalšími jsme položili vedoucím oddělení předarchivní péče, fondů státní správy po roce 1992 a elektronických dokumentů **PhDr. Tomáši Kalinovi**.

Název vašeho oddělení napovídá, že jeho činnost je dost široká?

Naše oddělení vzniklo před dvěma lety sloučením původního oddělení informatiky a oddělení předarchivní péče. Slučuje jednak provádění tzv. předarchivní péče především u ústředních státních institucí (Úřad vlády, ministerstva) a jim podřízených organizací (např. Český hydrometeorologický ústav), jednak zajišťuje vývoj a užívání informačního systému Národního archivu. Nejnověji připravujeme zřízení tzv. digitálního archivu pro archivaci tzv. elektronických dokumentů.

Když se řekne předarchivní péče – co si může laik představit?

Je to souhrn činností archivu, které souvisejí s evidencí příslušných původců archiválií, určitým dohledem a konzultační činností v oblasti jejich spisové služby, a především s výběrem archiválií a jejich následným přejímáním k trvalému uložení do archivu. Seznam veřejnoprávních původců, které máme v péči, je dostupný na internetu – pro zajímavost v současné době je jich více než tři sta.

Dá se říct, kde má u nás informatika v oboru archivnictví své počátky?

První pokusy s tzv. „automatizací“ různých archivních činností probíhaly hlavně v tehdejší Státní ústřední archiv již v osmdesátých letech minulého století, kdy počítače nebyly zdaleka tak dostupné a výkonné, jako jsou dnes. Ve spolupráci s pobočkou Vědecko-technické společnosti a několika kolegy z jiných archivů jsme se snažili vytvářet touto cestou inventáře nebo databáze pro evidenci původců archiválií. Byl jsem u toho jako jeden z členů výzkumného týmu při Archivní správě.

Jakou jste měli k dispozici techniku a jaké jste měli v tomto oboru zkušenosti?

Při prvních pokusech jsme využívali obrovský cizí sálový počítač, až v roce 1988 jsme dostali k dispozici první východoněmecký stolní počítač značky Robotron, až potom tzv. „slušovický“ osobní počítač. Kromě intenzivních kontaktů s několika kolegy archiváři ovlivnila naši činnost tříměsíční mezinárodní archivní stáž ve Francii, kterou jsme se současným

ředitelem Archivní správy dr. Babičkou absolvovali v letech 1979 a 1980.

Byli jste tedy velice, řekněme, moderní archivní pracovníci?

Na tehdejší dobu jsme byli v rámci českého archivnictví hodně „vpředu“, byli jsme jedni z prvních, kde se vytvářely první uživatelské programy.

Můžete přiblížit informační systém Národního archivu?

Základní částí informačního systému je evidence našich archivních fondů, která je součástí celostátní databáze v programu nazývaném PEVA. V ní se evidují všechny archivní fondy a sbírky ve státních archivech ČR, což je i v evropském měřítku ojedinělé. Dále do systému patří elektronické archivní pomůcky k našim fondům, které byly vytvářeny pomocí programu JANUS, nebo které jsme do elektronické podoby převedli z původních papírových inventářů.

Třetím segmentem informačního systému je program Badatelna, který umožňuje evidovat badatele, jejich objednávky a rezervace. Výhledově budou všechny naše archivní pomůcky zpřístupněny na

PhDr. Tomáš Kalina stál nejen u kolébky elektronických archivních pomůcek Národního archivu...

BĚH BĚH BĚH na dlouhou trať

internetu a touto cestou bude také možné si objednávat archiválie do naší badatelny.

Můžeme se ve stručnosti vrátit k programu s bájným názvem JANYS?

Na tvorbě programu pro tvorbu archivních pomůcek, který jsme nazvali Janus, jsme se sami podíleli. Naše koncepce tohoto systému byla ve své době u nás velmi průkopnická, především pro hierarchickou podobu, v jaké se popis archiválií vytváří.

Přiznám se, že tomu příliš nerozumím?

Archiválie se v inventáři popisují podle určitých skupin, které často odrážejí členění původní registratury. Hierarchizace popisu spočívá v tom, že se postupuje od nejobecnějšího „nadpisu“ (např. kolegia ministra) až po detailní popis jednotlivé signatury nebo spisu (např. jedna schůze kolegia).

Budeme moci v budoucnosti studovat archiválie prostřednictvím internetu tak, abychom nemuseli navštívit vaši badatelnu?

To je druhý směr digitalizace. Vybrané fondy, nebo spíše jednotlivé archiválie, se skutečně převádějí do obrázkové podoby tak, aby mohly být přístupné na internetu. V současné době se převádějí pražské poli-

cejní přihlášky nebo mapy tzv. stabilního katastru z 19. století. Digitalizace archiválií je důležitá nejen z hlediska dostupnosti pro badatele, ale také proto, že se dokumenty takto chrání před jejich fyzickým poškozováním.

Někdy se hovoří o elektronickém archivu. Co si pod tím můžeme představit?

Takové pracoviště jsem poprvé poznal v roce 1980 na své stáži ve Francii ve Fontainebleau, od té doby jsou součástí většiny evropských národních archivů. U nás právě probíhá výběrové řízení na projekt takového pracoviště.

Můžete naznačit jeho princip?

Jedná se o tzv. trvalé ukládání elektronických archiválií a jejich využívání. Tyto archiválie vznikají a jsou čitelné pouze pomocí počítače, jedná se zejména o databáze, textové soubory, zvukové i obrazové elektronické záznamy, které vznikají u původců, kteří jsou v naší péči, a nelze je beze ztráty informace převést do papírové podoby a vytisknout. Upozorňuji, že se nejedná o zálohování, jak si někdy lidé myslí, ale jde skutečně o problém oborový, jak uložit dlouhodobě elektronický dokument.

Rozumím-li dobře, vždy po nějakém čase, když by se daný počítačový program přestal používat – přestal by být dostupný – bylo by třeba převádět všechny dokumenty do nové verze?

K řešení tohoto existuje několik metod, nejčastěji se využívá metoda migrace, tedy opuštění původního programu i nosiče, a dostupnost těchto dat zajišťují jakési náhradní programy na původním softwaru nezávislé. Je to vždy činnost náročná jak finančně, tak i technicky.

V Národním archivu se tedy rodí nové pracoviště?

V roce 2002 přijala vláda usnesení, na jehož základě dostal Národní archiv za úkol zajistit projekt a následně vybudování pracoviště elektronických dokumentů. Na základě našeho zadání bylo koncem roku 2006 zahájeno výběrové řízení. V první etapě bude vypracován vybranou firmou projekt a zřídíme pilotní pracoviště, ve druhé etapě pak již vlastní pracoviště s celostátní působností.

Jak budou podle Vašeho názoru vyhovovat budoucím historikům současné úřední dokumenty jako historické prameny?

Domnívám se především, že jejich výpovědní hodnota („informační hustota“) stále klesá. Kromě toho, že úředníci zneužívají toho, že technické prostředky ke kopírování nebo pozměňování textů jsou stále dostupnější, je na vině rovněž často velmi nízká úroveň spisové služby u úřadů ve srovnání s obdobím Rakouska-Uherska nebo první republiky. Znáám jen málo případů, kdy si úředníci cení svých spisů jakožto budoucího historického pramene...

Nehovořili jsme o celé rozsáhlé činnosti oddělení, které řídíte. Co bychom zmínili závěrem?

Pro badatelskou veřejnost může být zajímavá informace, že v posledních čtyřech letech zajišťuje naše oddělení převádění papírových archivních pomůcek do elektronické podoby tak, aby mohly být výhledově téměř všechny dostupné na internetu. V současné době je k dispozici celkem 76 081 záznamů s popisy archiválií k 34 fondům Národního archivu v elektronické podobě.

Jednu místnost oddělení předarchivní péče, fondů státní správy po roce 1992 a elektronických dokumentů si letmo prohlédneme. Obrazovka počítačového monitoru ukazuje evidenci fondů... Mgr. Rudolf Kaďorek nám ukazuje program PEVA v praxi. Všechno je důkladně popsáno a pečlivě uloženo. Sto čtrnáct kilometrů archiválií je díky dobře fungujícímu informačnímu systému poměrně snadno přístupné i v takovém labyrintu, jakým je Národní archiv.

Radvana NOVÁKOVÁ
Foto Jiří NOVÁK

Publikace z nakladatelství
Themis

Pro zájemce o historii

François Kersaudy

De Gaulle a Churchill

Historik a specialista na dějiny diplomacie a vojenství zrekonstruoval na základě desítek archivních fondů šesti zemí i četných osobních svědectví více než třicet setkání premiéra Velké Británie Winstona Churchilla a vůdce Svobodné Francie Charlese de Gaulla v době druhé světové války. Dramatické vztahy

těchto velkých osobností historie, vyznávajících stejný ideál, ale povahově zcela odlišných a nekompromisních, uvedl autor s příznačným podtitulem Srdečná neshoda. Kersaudyho kniha je unikátní tím, že je výlučně věnována složitým vztahům mezi Charlesem de Gaullem a Winstonem Churchillem – nesčetným konfliktům, teatrálním sporům a následnému usmířování na rušném jevišti druhé světové války, ale i hlubokému přátelství v letech poválečných. Milovníci dnes už dostupných pamětí obou velikanů si je mohou doplnit o nová fakta a příběhy.

Vázaná publikace s 16stránkovou obrazovou přílohou, 526 stran.
Prodejní cena 378 Kč.

Novinka

François Kersaudy

De Gaulle a Roosevelt

Franklin D. Roosevelt, nejmocnější muž protihitlerovské koalice a ikona světové demokracie, a vůdce Svobodné Francie Charles de Gaulle jsou hlavními postavami další Kersaudyho knihy ze zákulisí druhé světové války. Ačkoli vše předurčovalo oba protagonisty – frankofila Roosevelta a de Gaulla, obdivovatele moci a elánu Ameriky a schopností a diplomatického umění jejího prezidenta – k přátelství, byly jejich povahy naprosto neslučitelné. Vztah Roosevelta k vůdci Svobodné Francie se během druhé světové války měnil v silnou averzi až v zapřísažlé nepřátelství, De Gaullovy

reakce byly hněvivé, ne však nenávislné, zachovával určitý odstup, ba projevoval i velkomyslnost. Vzájemný souboj na nejvyšší úrovni během druhé světové války poznamenal bohužel na celá poválečná desetiletí francouzsko-americké vztahy.

Vázaná publikace s 16stránkovou obrazovou přílohou, 470 stran.
Prodejní cena 378 Kč

Máte-li zájem o některou z uvedených publikací, obraťte se na svého knihkupce nebo si ji objednejte na dobírku.
Adresa: Tiskárna MV, p. o., obchodní oddělení
Bartůňkova 4,
149 01 Praha 415
e-mail: jiri.janda@tmv.cz

